МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 3

Кафедра педагогіки та психології

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни **«Психофізіологія»**
обов'язкова компонента
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

спеціальність 053 «Психологія»
(психолог ювенальної превенції)

Харків 2021

ЗАТВЕРДЖЕНО
Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від № 21.12.2021 року № 11

СХВАЛЕНО
Вченою радою факультету № 3
Протокол від 15.12.2021 року № 13

ПОГОДЖЕНО
Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 17.12.2021 року № 11

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки та психології
(протокол від 09.12.2021 року № 21)

Розробники:

Доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3 ХНУВС, кандидат психологічних наук, доцент – Доценко В.В.

Рецензенти:

Начальник кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету Національної академії Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, доцент – Ларіонов С.О.

Професор кафедри педагогіки та психології факультету № 3 ХНУВС, кандидат психологічних наук, доцент – Харченко С.В.

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><th>Найменування показників</th><th>Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти</th><th>Характеристика навчальної дисципліни</th></tr>
<tr><td>Кількість кредитів ECTS – 4,0
Загальна кількість годин – 120
Кількість тем – 12</td><td>05 Соціальні та поведінкові науки
053 «Психологія»
Бакалавр
Психолог ювенальної превенції</td><td>Навчальний курс № 1
Семестр № 2
Вид контрою: екзамен</td></tr>
<tr><td colspan="3">Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:</td></tr>
<tr><td colspan="2">денна форма навчання
Лекції – 30 год;
Семінарські заняття – 30 год;
Самостійна робота – 60 год;
Індивідуальні завдання:
Реферати (тощо) – 1, семестр № 2</td><td>заочна форма навчання
Лекції – _____;
(години)
Семінарські заняття – _____;
(години)
Практичні заняття – _____;
(години)
Лабораторні заняття – _____;
(години)
Самостійна робота – _____;
(години)
Індивідуальні завдання:
Курсова робота – _____
(кількість; № семестру)
Реферати – _____
(кількість; № семестру</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Психофізіологія» є формування у здобувачів вищої освіти знань про психофізіологічні процеси та механізми, які лежать в основі різних форм психічної активності та закономірності співвідношення психологічного і фізіологічного у поведінці, розвитку, навчанні та професійній діяльності людини.

Завданням вивчення дисципліни «Психофізіологія» є

- формування знань про психофізіологічні механізми психічної діяльності людини; уявлення про психофізіологію функціональних станів, основні психічні процеси і функції (сприйняття, уваги, пам’яті, мови, емоцій тощо) та фізіологічні механізми емоційно-потребової сфери.

- вивчення нейрофізіологічних основ інстинктивної та свідомо мотивованої поведінки людини;

- підготовка здобувачів вищої освіти до практичної психологічної діяльності з різними верствами населення.

Міждисциплінарні зв’язки: анатомія людини, вікова психологія, загальна психологія, порівняльна психологія.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- предмет, структуру і основні методи дослідження, що використовуються в психофізіологічних дослідженнях;

- психофізіологічну проблему і варіанти її рішення;
- психофізіологію функціональних станів (бадьорість, сон, стрес);
- психофізіологію основних психічних процесів і функцій (сприйняття, відчуття, уваги, пам'яті, мови, мислення, свідомості);
- психофізіологічні механізми емоційно-потребової сфери;
- основні напрямки, проблеми і концепції дослідження психофізіології.

вміти:

- вільно користуватися поняттями і категоріями, що розкривають суть предмета;
- застосовувати знання з використання психофізіологічних методик у професійній діяльності практичного психолога;
- володіти системою основних дослідницьких методів, що застосовуються даною наукою;
- використовувати психофізіологічні методи оцінки функціонального стану людини в процесі її професійної діяльності.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК2.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК5.	Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК6.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
Спеціальні компетентності (СК)	СК1.	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології
	СК8.	Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
	СК12.	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Предмет, задачі та методи психофізіології

Психофізіологія – наука про нейроні механізми психічних процесів і станів людини. Діалектика пізнавального процесу в психофізіології: людина – нейрон – модель. Людина як біопсихосоціальна система. Взаємозв'язок психофізіології з іншими науками. Психофізіологічна проблема співвідношення психічного і фізіологічного та варіанти її рішення.

Методи в психофізіологічних дослідженнях: реєстрація імпульсивної

активності нервових клітин; електроенцефалографія; магнітоенцефалографія; позитронно-емісіона томографія мозку; окулографія; електроміографія; електрична активність шкіри. Використання детектора брехні (поліграфа) в професійній діяльності правоохоронця.

Тема № 2. Анатомо-фізіологічні основи вищих психічних функцій

Загальний план будови та основні функції нервової системи. Центральна нервова система: спинний і головний мозок. Периферична нервова система: нерви і гангліїї. Методологія вивчення вищої нервової діяльності: принципи рефлексу, домінанти, відображення, системності в роботі мозку.

Загальна характеристика головного мозку. Класифікація та морфо-функціональна характеристика відділів головного мозку: довгастий, задній, середній, проміжний і кінцевий відділи головного мозку.

Теорія розвитку вищих психічних функцій за Л. С. Виготським.

Тема № 3. Принципи функціонування нервової системи

Три функціональні блоки структурно-функціональної моделі О.Р. Лурія. Характеристика функціональних блоків мозку.

Морфологія вегетативної нервової системи. Симпатична нервова система. Парасимпатична нервова система. Вегетативна нервова система і психічні процеси. Свідома регуляція вегетативних процесів в організмі.

Нейрогенез – багатоступеневий процес утворення нових нервових клітин в зрілій центральній нервовій системі. Концепція «збагаченого середовища» яке позитивно впливає на стимуляцію нейрогенезу і психічний розвиток особистості. Нейропластичність, рівні пластичності нейронів: клітинний, синаптичний і молекулярногенетичний. Нейрогенез і когнітивні функції мозку. Структурно-функціональна тріада: гіпокамп - нейрогенез - когнітивна функція. Значення феномену нейрогенезу для процесів навчання, пам’яті та рішення пізнавальних завдань. Нейродегенеративні процеси, психічні розлади особистості і нейрогенез.

Тема № 4. Психофізіологія функціональних станів

Проблеми визначення функціональних станів. Теорія функціональних систем П.К. Анохіна. Методи діагностики функціональних станів.

Біль та її фізіологічні механізми. Зменшення або ігнорування болю. Периферична невропатія. Хронічний біль і відмінності в її індивідуальному сприйнятті. Зворотній зв’язок в регуляції функціональних станів. Значення зворотного зв’язку в психофізіології.

Нейрофізіологічні механізми регуляції бадьорості. Сон і його види. Нейрофізіологічні механізми сну. Стадії сну. Теорії сну. Сон і консолідація пам’яті. Сновидіння. Патологічні форми сну. Гіпноз.

Тема № 5. Психофізіологія стресу

Загальний адаптаційний синдром (вчення Г. Сельє). Умови виникнення

стресу. Фізіологічний і психологічний стрес. Нейроні й гуморальні механізми стресу.

Стрес-фактори в професійній діяльності працівників поліції. Наслідки дії довгочасного і короткочасного стресу в професійній діяльності правоохоронця. Індивідуальна стійкість до стресу. Профілактика стресових станів у професійній діяльності правоохоронця. Перша допомога в гострій стресовій ситуації.

Тема № 6. Психофізіологія емоційної сфери

Психофізіологічні механізми виникнення потреб. Мотивація як фактор організації поведінки. Нейрофізіологічні основи емоцій. Класифікація емоцій, Фізіологічний Субстрат емоцій. Нейрохімія емоцій. Теорії емоцій. Методи вивчення та діагностики емоцій. Лицьова експресія як засіб невербального спілкування.

Тема № 7. Психофізіологія сприйняття

Психофізіологічні особливості процесу сприйняття. Кодування інформації в нервовій системі. Нейроні моделі сприйняття. Електроенцефалографічні дослідження сприйняття. Топографічні аспекти сприйняття. Перцептивна спеціалізація півкуль. Оптичні ілюзії.

Тема № 8. Психофізіологія уваги

Орієнтовний рефлекс і його компоненти. Нейронні механізми орієнтовного рефлексу: нейрони новизни та нейрони тотожності. Згасання і гальмування орієнтовного рефлексу. Орієнтовно-дослідницька діяльність. Орієнтовний рефлекс і увага. Орієнтовний рефлекс як інформаційний регулятор. Нейрофізіологічні механізми уваги. Автоматичні і контрольовані процеси обробки інформації. Мимовільна і довільна увага. Методи дослідження та діагностики уваги.

Тема № 9. Психофізіологія пам'яті та навчання

Класифікація видів пам’яті. Структурна організація пам’яті. Часова організація пам’яті. Фізіологічні основи пам’яті: енграма, механізми закарбування, амнезія. Теорії пам’яті. Вікова динаміка пам’яті. Прийоми ефективного запам’ятовування.

Психологічні та біологічні теорії навчання. Системна психофізіологія навчання. Проблема елементів індивідуального досвіду. Фіксація етапів навчання у вигляді елементів досвіду.

Тема № 10. Психофізіологія мислення та мови

Мова та її функції. Мовлення як система сигналів: периферичні системи забезпечення мовлення; мозкові центри мовлення; механізми сприйняття мовлення. Центри мови. Нейрофізіологічні основи мови. Мовлення й міжпівкульна асиметрія. Розвиток мовлення в онтогенезі. Мислення і мова. Взаємодія першої і другої сигнальної системи.

Загальне уявлення про мислення. Структура процесу мислення. Визначення інтелекту. Вербальний та невербальний інтелект. Механізми творчої діяльності.

Тема № 11. Психофізіологія рухової активності

Організація рухової системи. Класифікація рухів: автоматизовані й довільні рухи; орієнтаційні рухи. Ієрархія форм рухової активності (згідно з вченням Н. А. Бернштейном). Схема управління руховою діяльністю (за О.Р. Малхазовим). Керування позою. Схема тіла й система внутрішнього уявлення. Керування локомоцією. Значення зворотного зв'язку для рухової активності.

Тема № 12. Психофізіологічні аспекти свідомості

Нейрофізіологічні основи свідомості. Мозкові центри й свідомість. Теорії свідомості. Усвідомлені і неусвідомлені психічні процеси. Нейронні механізми свідомості та неусвідомлюваного. Несвідома обробка: псевдосліпота, ігнорування та інші феномени. Поведінкові автоматизми і стереотипи. Свідомість і міжпівкульна асиметрія. Парапсихологічні феномени свідомості. Змінені стани свідомості.

4. Структура навчальної дисципліни
4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		Лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 2							
Тема 1. Предмет, задачі та методи психофізіології	8	2	2	-	-	4	Екзамен
Тема 2. Анатомо-фізіологічні основи вищих психічних функцій	10	2	2	-	-	6	
Тема 3. Принципи функціонування нервової системи	10	2	2	-	-	6	
Тема 4. Психофізіологія функціональних станів	14	4	4	-	-	6	
Тема 5. Психофізіологія стресу	14	4	4	-	-	6	
Тема 6. Психофізіологія емоційної сфери	8	2	2	-	-	4	
Тема 7. Психофізіологія сприйняття	8	2	2	-	-	4	
Тема 8. Психофізіологія уваги	8	2	2	-	-	4	
Тема 9. Психофізіологія пам’яті та навчання	10	2	2	-	-	6	
Тема 10. Психофізіологія мислення та мови	8	2	2	-	-	4	
Тема 11. Психофізіологія рухової активності	8	2	2	-	-	4	
Тема 12. Психофізіологічні аспекти свідомості	14	4	4	-	-	6	
Всього за семестр № 2:	**120**	**30**	**30**	**-**	**-**	**60**	**екзамен**

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни темами (заочна форма навчання)

(не передбачено)

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	Література:
Тема № 1. Предмет, задачі та методи психофізіології	
Дайте відповіді на питання: 1. Охарактеризуйте варіанти рішення психофізіологічної проблеми. 2. Проблеми співвідношення мозку та психіки. 3. Історія відкриття «мозкових хвиль». 4. Функціональне значення електроенцефалограми та її складові. 5. Розвиток методів комп'ютерної томографії. 6. Як інтерпретують показники детектора брехні? Підготуйте доповідь: 1. «Використання детектора брехні в професійній діяльності правоохоронця» 2. «Розвиток методів психофізіологічного дослідження»	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 3, 4 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
Тема 2 Анатомо-фізіологічні основи вищих психічних функцій	
Дайте відповіді на питання: 1. Які принципи закладені у виділенні тих або інших частин і відділів ЦНС ? 2. Дайте схематичне зображення морфологічних типів нейронів, підпишіть складові елементи, і вкажіть структурну приналежність даних типів. 3. Замалюйте схему центральної частини фронтального зрізу голови й позначте захисні структури головного мозку 4. Охарактеризуйте будову основних частин ГМ: 1). Довгастий мозок. 2). Задній мозок. 3). Середній мозок. 4). Проміжний мозок. 5). Мозочок. 6). Ретикулярна формація. 7). Кінцевий мозок. 5. Опишіть 12 пар черепно-мозкових нервів	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 3, 4 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
Тема 3 Принципи функціонування нервової системи	
Дайте відповіді на питання: 1. Які функції в організмі забезпечує вегетативна нервова система, і з яких відділів вона складається? 2. Які системи органів іннервує симпатичний відділ ЦНС, і як проявляється його активний стан? 3. Які структури утворять периферичну частину симпатичного відділу ЦНС? 4. Які структури й органи тіла людини іннервує парасимпатичний відділ ЦНС, і яким чином проявляється його активність? 5. Перелічіть і дайте характеристику позитивним стимулам, що сприяють процесу нейрогенезу 6. Перелічіть і дайте характеристику негативним стимулам, що сприяють процесу нейрогенезу 7. Вплив оточуючого середовища на розвиток мозку	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 3, 4 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4

		Тема № 4 Психофізіологія функціональних станів		
			Дайте відповіді на питання: 1. Які показники використовуються для діагностики функціональних станів? 2. У чому полягають особливості психофізіологічного підходу до визначення функціональних станів? 3. Охарактеризуйте значення комплексного підходу у вивченні функціональних станів. 4. Які розходження між швидким і повільним сном? 5. Сон і консолідація пам'яті.	**Основна**: 1, 2 **Допоміжна:** 4, 5,6,7 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 5 Психофізіологія стресу		
			Дайте відповіді на питання: 1. У чому своєрідність психоемоційного стресу? 2. Які гормональні механізми забезпечують реакцію на стресогений вплив? 3. За рахунок яких механізмів на другій стадії загального адаптаційного синдрому зростають захисні сили організму? 4. Як діє штучний зворотний зв'язок? 5. Стрес-фактори в професійній діяльності працівника поліції. Підготуйте доповідь: 1. Профілактика стресових станів у професійній діяльності правоохоронця. 2. Перша допомога в гострій стресовій ситуації.	**Основна**: 1, 2 **Допоміжна:**2, 3, 5, 7 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 6. Психофізіологія емоційної сфери		
			Дайте відповідь на питання: 1. Які фізіологічні механізми лежать в основі потреб? 2. Що відрізняє потребу як стан від мотивації? 3. Чому при мотиваційному збудженні спостерігаються зміни у всіх системах організму? 4. За що критикували теорію Джеймса-Ланге? 5. Як пов'язані між собою емоції та інформація?	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 4, 6, 7 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 7 Психофізіологія сприйняття		
			Дайте відповідь на питання: 1. Які види кодування мають місце в ЦНС при прийманні й передачі сигналу? 2. Яка різниця між нейронами-детекторами за своїми функціями? 3. Яку функцію, у забезпеченні сприйняття, виконують ліва й права півкулі мозку? 4. Електроенцефалогафічні особливості сприйняття. 5. Поясніть механізми оптичних ілюзій	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 2, 4, 6 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 8. Психофізіологія уваги		
			Дайте відповідь на питання: 1. Нейрофізіологічні механізми уваги. 2. Дослідження орієнтовної реакції І.П. Паловим. 3. В чому відмінності між генералізованою й локальною активацією? 4. Як відбивається в параметрах викликаних потенціалів	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна**: 4, 6, 7 **Інформаційні ресурси в**

			«установка на стимул» і «установка на відповідь»? 5. Методи вивчення та діагностики уваги.	**Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 9. Психофізіологія пам'яті та навчання		
			Дайте відповідь на питання: 1. Чим відрізняється звикання від сенсибілізації? 2. Які основні етапи формування енграм пам'яті? 3. Які центри входять у систему регуляції пам'яті? 4. Інформаційні моделі пам’яті. 5. Синаптична теорія пам’яті та її історичний розвиток. 6. Методологічні основи і методики біохімічних досліджень пам’яті.	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 1, 4, 6 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 10. Психофізіологія процесів мовлення та мови		
			Дайте відповідь на питання: 1. Вчення про другу сигнальну систему і сучасне її тлумачення. 2. Чим пояснюється ефект правого вуха? 3. Механізм внутрішньої мови. 4. Розвиток мови і спеціалізація півкуль в онтогенезі. 5. Як відбивається в параметрах викликаних потенціалів ухвалення рішення? 6. Психофізіологічні дослідження інтелекту і їх обмеження. 7. Психологія та психофізіологія прийняття рішення.	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 4, 6, 7 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 11. Психофізіологія рухової активності		
			Дайте відповідь на питання: 1. Чим відрізняються статичний і динамічний образ тіла? 2. Які структури мозку відіграють вирішальне значення в організації довільного руху? 3. Історичні етапи досліджень потенціалів мозку, які пов’язані з рухом. 4. Вчення Н.А. Бернштейна про організацію руху. 5. Психофізіологічна типологія руху.	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 4, 5,6, 7 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4
		Тема № 12. Свідомість як психофізіологічний феномен		
			Дайте відповідь на питання: 1. Чому фокус свідомість асоціюється з «світлою плямою»? 2. У чому полягає зміст свідомості як психофізіологічного феномена? 3. Змінені стани свідомості. 4. Порушення свідомості і їх психофізіологічні дослідження. 5. Несвідома обробка інформації	**Основна:** 1, 2 **Допоміжна:** 2, 4, 5, 6, 7 **Інформаційні ресурси в Інтернеті:** 1, 2, 3, 4

5. Індивідуальні навчально-дослідні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Сучасні варіанти вирішення психофізіологічної проблеми.
2. Розвиток методів психофізіологічних досліджень.
3. Процеси передачі, перетворення і кодування інформації в

сенсорних системах людини.

4. Морфологічні і функціональні розходження між симпатичним і парасимпатичним відділами вегетативної нервової системи.
5. Гуморальна регуляція фізіологічних функцій організму.
6. Порушення функцій ендокринних залоз.
7. Основні нейропсихологічні синдроми при локальних ураженнях головного мозку
8. Хвороби головного мозку і центральної нервової системи
9. Вплив оточуючого середовища на розвиток мозку
10. Хронічний біль і відмінності в її індивідуальному сприйнятті
11. Нейронні дисфункції і препарати, що впливають на мозок
12. Цікаві факти про мозок
13. Гендер і мозок
14. Історія створення теорії функціональних систем П.К. Анохіна.
15. Психофізіологія сну.
16. Дослідження сну та сновидіння у психології та психофізіології.
17. Сучасні психологічні та психофізіологічні теорії сну.
18. Нейрофізіологічні механізми регуляції неспання.
19. Дослідження адаптаційного синдрому (Г.Сел'є).
20. Стрес та пов'язані з ним хвороби.
21. Стрес-фактори в професійній діяльності працівника поліції.
22. Наслідки дії довгочасного і короткочасного стресу в професійній діяльності правоохоронця.
23. Профілактика стресових станів у професійній діяльності правоохоронця.
24. Принцип зворотного зв'язку в регуляції функціональних станів.
25. Фізіологічні та психологічні механізми болю.
26. Штучний зворотній зв'язок в медичній практиці та психофізіологічних дослідженнях.
27. Психологічні та психофізіологічні теорії емоцій.
28. Психологічні та психофізіологічні дослідження феномену «пошуку нових переживань».
29. Принцип домінанти (А.А. Ухтомський).
30. Використання детектора брехні в професійній діяльності правоохоронця.
31. Вплив властивостей нервової системи на сенсорно-перцептивну організацію людини.
32. Вивчення образів сприйняття і уяви.
33. Вивчення індивідуальних особливостей сприйняття і оцінки часу.
34. Взаємозв'язок розумової діяльності та уваги.
35. Інформаційні моделі пам'яті.
36. Залежність запам'ятовування від настанови особистості.
37. Дослідження якісних змін матеріалу в процесі його зберігання в пам'яті.
38. Методологічні основи й методики біохімічних досліджень

пам’яті.

39. Дослідження пам’яті О.Л. Лурії.
40. Тимчасова організація пам’яті.
41. Механізми запам’ятовування.
42. Психофізіологічні методи діагностики інтелекту та їх обмеження.
43. Міжпівкульна асиметрія та процеси мислення.
44. Філо - та онтогенез другої сигнальної системи.
45. Сучасний стан психологічних досліджень внутрішньої мови.
46. Мозкові центри мови та їх нейропсихологічні дослідження.
47. Розвиток мовлення та спеціалізація півкуль в онтогенезі.
48. Учення Н.А. Бернштейна про будову руху.
49. Психофізіологічні основи свідомості.
50. Змінені стани свідомості.

5.1.2. Теми курсових робіт

(не передбачено)

5.1.3. Теми наукових робіт

(не передбачено)

6. Методи навчання

Метою лекційного курсу є засвоєння курсантами сучасних знань про психофізіологічну складову психічних процесів, функцій та станів людини.

Аудиторні заняття проводяться у формі лекцій та семінарських занять.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення:

– психофізіологічних проблем сьогодення, як то нейроні механізми відчуттів, сприйняття, пам'яті та навчання, мотивації та емоцій, мислення і мови, свідомості, поведінки і психічної діяльності людини;

– механізмів функціональних станів і методів їх діагностики, принципи кодування й обробки інформації в нервовій системі;

– індивідуальних особливостей психофізіологічного статусу людини, адаптивності і стійкості психофізіологічної сфери, конкретних механізмів її організації, ефективності діяльності в нормальних і екстремальних умовах.

Індивідуальна робота передбачає підготовку доповідей, виконання наукових робіт у вигляді рефератів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Предмет, основні завдання вивчення психофізіології та її зв’язок з іншими науками.
2. Сучасний етап вивчення проблеми співвідношення мозку і психіки.
3. Методи психофізіології: електрична активність шкіри, електрокардіографія, плетизмографія, електроміографія, електроокулографія.

4. Методи вивчення роботи головного мозку: реєстрація імпульсивної активності нервових клітин, електроенцефалографія, магнітоенцефалографія, позитронно-емісіона томографія мозку.

5. Загальний план будови та основні функції нервової системи.

6. Центральна нервова система: спинний і головний мозок.

7. Методологія вивчення вищої нервової діяльності: принципи рефлексу, домінанти, відображення, системності в роботі мозку.

8. Загальна характеристика головного мозку.

9. Класифікація та морфо-функціональна характеристика відділів головного мозку: довгастий, задній, середній, проміжний і кінцевий відділи головного мозку.

10. Теорія розвитку вищих психічних функцій за Л. С. Виготським.

11. Характеристика трьох функціональних блоків головного мозку О.Р. Лурія.

12. Морфо-функціональна характеристика симпатичної нервової системи.

13. Морфо-функціональна характеристика парасимпатичної нервової системи.

14. Вегетативна нервова система і психічні процеси. Свідома регуляція вегетативних процесів в організмі.

15. Нейрогенез – багатоступеневий процес утворення нових нервових клітин в зрілій центральній нервовій системі.

16. Концепція «збагаченого середовища» яке позитивно впливає на стимуляцію нейрогенезу і психічний розвиток особистості.

17. Нейропластичність, рівні пластичності нейронів: клітинний, синаптичний і молекулярногенетичний.

18. Структурно-функціональна тріада: гіпокамп - нейрогенез - когнітивна функція.

19. Значення феномену нейрогенезу для процесів навчання, пам’яті та рішення пізнавальних завдань.

20. Нейродегенеративні процеси, психічні розлади особистості і нейрогенез.

21. Системна організації процесів кодування інформації в сенсорних системах.

22. Загальна характеристика сенсорних систем людини.

23. Біологічне значення больової рецепції.

24. Функціональна система як фізіологічна основа поведінки.

25. Історія створення теорії функціональних систем П.К. Анохіна.

26. Психофізіологічні аспекти прийняття рішення.

27. Загальне уявлення про функціональні стани та методи їх діагностики.

28. Психофізіологічні основи сну.

29. Теорії сну.

30. Психофізіологія стресу.

31. Загальний адаптаційний синдром (вчення Г.Сельє).

32. Стрес та пов’язані з ним хвороби.
33. Стрес-фактори в професійній діяльності працівників поліції.
34. Наслідки дії довгочасного і короткочасного стресу в професійній діяльності правоохоронця.
35. Профілактика стресових станів у професійній діяльності правоохоронця.
36. Принцип зворотного зв’язку в регуляції функціональних станів.
37. Психофізіологічні основи потреб.
38. Мотивація як фактор організації поведінки.
39. Фізіологічний субстрат емоцій.
40. Міжпівкульна асиметрія і емоції.
41. Теорії емоцій.
42. Методи вивчення і діагностики емоцій.
43. Використання поліграфа в роботі правоохоронців.
44. Психофізіологічні особливості процесу сприйняття.
45. Міжпівкульна асиметрія та зорове сприйняття.
46. Психофізіологічні основи уваги.
47. Методи вивчення і діагностики уваги.
48. Взаємозв’язок розумової діяльності і уваги.
49. Класифікація видів пам’яті.
50. Психофізіологічні основи пам’яті.
51. Тимчасова організація пам’яті.
52. Механізми запам’ятовування.
53. Теорії пам’яті.
54. Основні категорії та форми навчання.
55. Психофізіологічні основи мови.
56. Взаємодія першої і другої сигнальної систем.
57. Розвиток мовлення в онтогенезі.
58. Мова і міжпівкульна асиметрія.
59. Психофізіологічні основи рухової активності.
60. Ієрархія форм рухової активності (згідно з Н.А. Бернштейном).
61. Схема тіла й система внутрішнього уявлення.
62. Зміст свідомості як психофізіологічного феномену.
63. Свідомість, спілкування і мова.
64. Психофізіологічні дослідження порушення свідомості.
65. Парапсихологічні феномени свідомості.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Контрольні заходи оцінювання результатів навчання включають в себе поточний та підсумковий контроль. Засобами оцінювання результатів навчання можуть бути: екзамени; тести; інші види індивідуальних та групових завдань.

Поточний контроль. До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку набутих здобувачем вищої освіти (далі – здобувач) знань, умінь та інших компетентностей з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національної системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботу виставляються в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські; самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджрел та робочих зошитів, підготовка рефератів, публікацій, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у формі, передбаченій в робочою програмою навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\textit{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} = (\ \textit{Результат навчальних занять за семестр} + \textit{Результат самостійної роботи за семестр}\ ) / 2) * 10$$

Підсумковий контроль.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах. Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструються в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображуються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. ***Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.*** Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі, з

національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10,** таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності здобувачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

Підсумкові бали навчальної дисципліни = ***Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)*** + ***Кількість балів за підсумковим контролем***

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (екзамен, залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового екзамену чи заліку допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник відповідної кафедри та 2-3 науково-педагогічних працівника.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі екзамену чи заліку, то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

Підсумкові бали навчальної дисципліни = ***Підсумкові бали за поточний семестр*** + ***Підсумкові бали за попередній семестр*** : ***2***

Вимоги до здобувачів стосовно засвоєння змісту навчальної дисципліни, а саме: кількість оцінок, яку він повинен отримати під час аудиторної роботи, самостійної або індивідуальної роботи:

Робота під час навчальних занять	**Самостійна та індивідуальна робота**	**Підсумковий контроль**
Отримати не менше 3 позитивних оцінок	Підготувати реферат та конспект за темою самостійної роботи.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка за шкалою ECTS**	
		Оцінка	**Пояснення**
97 – 100	Відмінно («зараховано»)	A	**„Відмінно”** – теоретичний зміст курсу освоєний **цілком,** необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, **всі** навчальні завдання, які передбачені програмою навчання **виконані** в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
94 – 96			
90 – 93			
85 – 89	Добре («зараховано»)	B	**„Дуже добре”** – теоретичний зміст курсу освоєний **цілком**, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом **в основному** сформовані, **всі** навчальні завдання, які передбачені програмою навчання **виконані**, якість виконання **більшості** з них оцінено числом балів, близьким до **максимального,** робота з двома - трьома незначними помилками.
80 – 84			

75 – 79		C	**„Добре”** – теоретичний зміст курсу освоєний **цілком**, практичні навички роботи з освоєним матеріалом **в основному** сформовані, **всі** навчальні завдання, які передбачені програмою навчання **виконані**, якість виконання **жодного** з них **не оцінено мінімальним** числом балів, деякі види завдань виконані **з помилками,** робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
70 –74	Задовільно («зараховано»)	D	**„Задовільно”** – теоретичний зміст курсу освоєний **не повністю**, але **прогалини не носять істотного** характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом **в основному** сформовані, **більшість** передбачених програмою навчання навчальних завдань **виконано, деякі** з виконаних завдань, містять **помилки,** робота з трьома значними помилками.
65 – 69			
60 – 64		E	**„Достатньо”** – теоретичний зміст курсу освоєний **частково, деякі** практичні навички роботи **не сформовані, частина** передбачених програмою навчання навчальних завдань **не виконані,** або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до **мінімального**, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
40 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	**„Умовно незадовільно”** – теоретичний зміст курсу освоєний **частково**, необхідні практичні навички роботи **не сформовані, більшість** передбачених програм навчання, навчальних завдань **не виконано**, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до **мінімального**; при **додатковій самостійній** роботі над матеріалом курсу **можливе підвищення якості** виконання навчальних завдань (**з можливістю повторного складання**), робота, що потребує доробки
21 – 40			
1–20		F	**„Безумовно незадовільно”** – теоретичний зміст курсу **не освоєно**, необхідні практичні навички роботи **не сформовані, всі виконані** навчальні завдання містять грубі **помилки, додаткова самостійна** робота над матеріалом курсу **не приведе** до значимого **підвищення якості** виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна:

1. Макарчук, М.Ю., Куценко, Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. К. : ООО «Інтерсервіс» , 2011. 329 с.

2. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Вояковська Г.У. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи. Навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2013. 184 с.

3. Коцан І.Я., Мотузюк О.П., Кузнецов І.П. Проблеми сучасної психофізіології. Луцьк : РВВ Волин. нац. ун-ту ім. Л. Українки, 2010. 183 с.

Допоміжна:

1. Допомога людині, яка знаходиться у стані шоку, стресу чи травми : практ. поради соц. працівникам, психологам та волонтерам / упоряд.: В.М. Бондаровська, Т.В. Кульбачка, Е.Б. Ламах, Л.І. Козуб; Представництво Фонду народонаселення ООН в Україні. Київ : ТОВ "ДКС центр", 2015. 23 с.

2. Кравчук С.Ю. Анатомія людини. Чернівці, 2007. 600 с.: іл.

3. Мотлях О.І., Костюк В.Л., Куценко Д.В. Психофізіологічні дослідження з використанням поліграфа в практиці розслідування злочинів : метод. рекомендації ; МВС України, Нац. акад. внутр. справ. Київ : Нац. акад.

внутр. справ, 2016. 70 с.

4. Неттер Ф. Атлас анатомії людини. Під ред. Чайковського Ю.Б. наук. пер. з анг. к.м.н. Цегельського А.А. Львів: Наутілус, 2004. 597 с.

5. Остапович В.П., Бабенко В.Г., Кирієнко Л.А. Психологічна та фізична готовність особистості до дій в екстремальних ситуаціях : практ. посіб. ; за ред. В.О. Криволапчука. Київ : МП "Леся", 2016. 82 с.

6. Морозов О.М. Патопсихологічний аналіз особистості в правоохоронній практиці: монографія. К. : Атфа, 2009. 320 с.

7. Психологія екстремальної діяльності : навч. посіб. / І.І. Приходько, О.С. Колесніченко, О.В. Тімченко та ін.; під заг. ред. І.І. Приходько; МВС України, Нац. акад. Нац. гвардії України. - Харків : НА НГУ, 2016. - 571 с.

8. Хомская Е.Д. Нейропсихология. СПб.: Питер.-2005. 496с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 184 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/1608/1/Кокун_Психофізіологія.pdf

2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. 400 с. URL: http://studentam.net.ua/content/category/24/322/86/

3. Луценко О.Л. Психофізіологія: прикладні аспекти: навчально-методичний посібник. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. 55 с. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2575/2/Психофізіологія_прикладні_аспекти.pdf